



## สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเรื่องการศึกษาการเตรียมความพร้อมในการจัดหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์แบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ของวิทยาลัยพยาบาลสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย (Descriptive Research) มีวัตถุประสงค์การวิจัยเพื่อศึกษาการเตรียมความพร้อมและปัญหาการเตรียมความพร้อมในการจัดหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์แบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ของวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ วิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ที่ใช้หลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์ (ฉบับปรับปรุง) พ.ศ. ๒๕๓๗ ในปีการศึกษา ๒๕๔๔ จำนวน ๒๙ วิทยาลัย การศึกษาในครั้งนี้ผู้วิจัยได้การสุ่มกลุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้นภูมิ (Stratified Sampling) คือ แบ่งกลุ่มวิทยาลัยพยาบาลออกเป็น ๓ กลุ่ม ได้แก่วิทยาลัยพยาบาลขนาดใหญ่ วิทยาลัยพยาบาลขนาดกลางและวิทยาลัยพยาบาลขนาดเล็ก จากนั้นทำการสุ่มอย่างง่าย (Random Sampling) เพื่อเลือกตัวแทนจากวิทยาลัยพยาบาลแต่ละขนาดโดยใช้อัตราส่วน ๒๕ % โดยที่วิทยาลัยพยาบาลขนาดใหญ่ จำนวน ๘ แห่งเลือก ๒ แห่ง วิทยาลัยพยาบาลขนาดกลาง จำนวน ๑๒ แห่ง เลือก ๓ แห่งและวิทยาลัยพยาบาลขนาดเล็กจำนวน ๘ แห่งเลือก ๒ แห่ง รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งสิ้น ๗ แห่ง ผู้วิจัยได้แบ่งผู้ให้ข้อมูลออกเป็น ๓ กลุ่ม คือ (๑) รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการซึ่งผู้วิจัยได้ติดต่อขอสัมภาษณ์ทั้งหมด ๗ คน ได้รับการสัมภาษณ์ทั้งหมด ๗ คน (๒) หัวหน้างานพัฒนาหลักสูตรหรือผู้ที่รับผิดชอบในการจัดหลักสูตรติดต่อขอสัมภาษณ์ทั้งหมด ๗ คน ได้รับการสัมภาษณ์ทั้งหมด ๑ คนเนื่องจากว่าวิทยาลัยพยาบาลส่วนใหญ่ได้กำหนดให้รองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการเป็นผู้รับผิดชอบด้านการจัดหลักสูตร และหัวหน้าภาควิชาหรือหัวหน้ากลุ่มวิชาติดต่อขอสัมภาษณ์ทั้งหมด ๔๕ คน ได้รับการสัมภาษณ์ทั้งหมด ๓๗ คนเนื่องจากว่าหัวหน้าภาควิชาบางท่านติดอบรม ประชุม สัมมนา และนิเทศนักศึกษาที่ต่างจังหวัดในช่วงที่ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูล สำหรับเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นเครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นเอง มีทั้งหมด ๒ แบบ คือ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) และแบบวิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) โดยแบบสัมภาษณ์มีทั้งหมด ๓ ชุด คือ แบบสัมภาษณ์สำหรับรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ แบบสัมภาษณ์สำหรับหัวหน้างานพัฒนาหลักสูตรหรือผู้ที่รับผิดชอบในการจัดหลักสูตรและแบบสัมภาษณ์สำหรับหัวหน้าภาควิชาหรือหัวหน้ากลุ่มวิชา จากนั้นผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีทางสถิติ คือ ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมี ๒ ตอน ตอนที่ ๑ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการแจกแจงความถี่และหาค่าร้อยละ

นำเสนอในรูปแบบของตาราง ส่วนตอนที่ ๒ เป็นข้อมูลเกี่ยวกับการเตรียมความพร้อมและปัญหาการเตรียมความพร้อมในการจัดหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์แบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานซึ่งมี ๓ ด้าน คือ การกำหนดนโยบาย การเตรียมความพร้อมและปัญหาการเตรียมความพร้อมด้านการจัดทำหลักสูตร การเตรียมความพร้อมและปัญหาการเตรียมความพร้อมด้านการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) นำเสนอเป็นความเรียง ในส่วนของข้อมูลที่ได้จากการวิเคราะห์เอกสาร ผู้วิจัยได้ทำการศึกษา ปรัชญา พันธกิจ นโยบายของวิทยาลัยที่เกี่ยวกับการจัดหลักสูตร แผนการจัดหลักสูตรและแผนพัฒนาบุคลากร ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอเป็นความเรียง

### สรุปผลการวิจัย

#### ๑. ข้อมูลทั่วไปของผู้ให้การสัมภาษณ์

ผู้ให้การสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ดำรงตำแหน่งหัวหน้าภาควิชา เป็นเพศหญิง มีอายุระหว่าง ๓๐ - ๔๐ ปี จบการศึกษาในระดับปริญญาโทมากที่สุด มีประสบการณ์การเป็นอาจารย์พยาบาลระหว่าง ๑๖ - ๒๐ ปี ทั้งหมดเคยมีประสบการณ์การเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการ โดยส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ ผู้ให้การสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์การเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ เกี่ยวกับการจัดหลักสูตรโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับผู้ที่เคยมีประสบการณ์ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมในรูปแบบของเข้าร่วมการประชุมเพื่อรับฟังแนวคิด สำหรับการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานพบว่าส่วนใหญ่ไม่เคยมีประสบการณ์การเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่ เกี่ยวกับการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับผู้ที่เคยมีประสบการณ์ส่วนใหญ่เคยเข้าร่วมในรูปแบบของการประชุมเชิงปฏิบัติการ

#### ๒. ข้อมูลการเตรียมความพร้อมและปัญหาในการเตรียมความพร้อมในการจัดหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์แบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

##### ๒.๑ ด้านการกำหนดนโยบาย

จากการวิจัยพบว่า มีวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข จำนวน ๔ แห่งที่มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานอย่างเป็นลายลักษณ์อักษร สำหรับการนำนโยบายสู่การปฏิบัติพบว่าแต่ละวิทยาลัยมีแนวทางที่แตกต่างกัน คือ การประชุมร่วมกับกรรมการวิชาการและกรรมการหลักสูตร ให้อาจารย์ทุกคนร่วมทำแผนการศึกษา ประชุมอาจารย์ทั้งวิทยาลัยเพื่อชี้แจงนโยบาย สำหรับปัญหาด้านการกำหนดนโยบายพบว่า มีวิทยาลัยพยาบาล ๑ แห่งที่ประสบ

ปัญหา คือ อาจารย์ในวิทยาลัยมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

## ๒.๒ ด้านการจัดทำหลักสูตร

จากการวิจัยพบว่าทุกวิทยาลัยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบในการจัดทำหลักสูตร และมีวิทยาลัยพยาบาล ๓ แห่งที่ประสบปัญหาเกี่ยวกับการแต่งตั้งคณะกรรมการ คือ จำนวนอาจารย์ไม่เพียงพอ อาจารย์ไม่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้และอาจารย์ไม่มีประสบการณ์การจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ทุกวิทยาลัยมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการจัดหลักสูตรโดยมี ๕ วิทยาลัยที่ทำการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับนโยบายสุขภาพ /นโยบายการปฏิรูประบบสุขภาพ/นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ/นโยบาย 30 บาทรักษาทุกโรค ส่วนวิธีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานพบว่ามี ๔ วิทยาลัยที่ทำการศึกษาจากเอกสาร รายงาน และงานวิจัย มีวิทยาลัยพยาบาล ๕ แห่งที่ใช้นโยบายสุขภาพเป็นข้อมูลพื้นฐานสำหรับบ่งชี้ทิศทางในการจัดหลักสูตร ทุกวิทยาลัยมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการเตรียมความพร้อมในการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานโดยทุกวิทยาลัยมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียน มี ๖ วิทยาลัยที่จัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการเตรียมความพร้อมของอาจารย์และมีวิทยาลัยพยาบาล ๔ แห่งที่จัดสรรงบประมาณไว้สำหรับการเตรียมความพร้อมของนักศึกษา

## ๒.๓ ด้านการนำหลักสูตรไปใช้

### ๒.๓.๑ การบริหารหลักสูตร

ในภาพรวมพบว่ามีวิทยาลัยพยาบาล ๖ แห่งที่วางแผนเพื่อเตรียมความพร้อมของบุคลากร ส่วนรูปแบบที่ใช้ในการเตรียมความพร้อมพบว่ามี ๔ วิทยาลัยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการภายในวิทยาลัย และมีวิทยาลัยพยาบาล ๑ แห่งที่ประสบปัญหาคืองบประมาณที่ใช้ในการเตรียมความพร้อมของบุคลากรไม่เพียงพอ ทุกวิทยาลัยมีการเตรียมความพร้อมของสิ่งอำนวยความสะดวก วัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียน ส่วนปัญหาผู้วิจัยพบว่ามี ๑ วิทยาลัยที่ได้รับงบประมาณไม่เพียงพอ สำหรับการวางแผนการนิเทศการใช้หลักสูตรพบว่า มีวิทยาลัยพยาบาล ๕ แห่งที่มีการวางแผนการนิเทศการใช้หลักสูตร และมี ๒ วิทยาลัยที่ประสบปัญหาด้านการวางแผนการนิเทศ คือ อาจารย์มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการนิเทศ อาจารย์มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการนิเทศและอาจารย์ที่รับผิดชอบการนิเทศมีภาระงานมากทำให้ไม่สามารถทำการนิเทศได้อย่างทั่วถึง

### ๒.๓.๒ การประเมินผลหลักสูตร

จากการวิจัยพบว่าทุกวิทยาลัยมีการกำหนดให้มีผู้รับผิดชอบเกี่ยวกับการประเมินผลหลักสูตรและมีการวางแผนการประเมินผลหลักสูตรโดยทุกวิทยาลัยวางแผนเพื่อประเมินผลการใช้หลักสูตรและสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร มีวิทยาลัยพยาบาล ๒ แห่ง ที่มีปัญหาเกี่ยวกับการประเมินผลหลักสูตร คือ อาจารย์ขาดความรู้ ความเข้าใจในการประเมินผลหลักสูตร

### ๒.๓.๓ การเตรียมชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากการวิจัยพบว่าวิทยาลัยพยาบาล ๖ แห่งที่มีการวางแผนการประชาสัมพันธ์หลักสูตร โดยมี ๒ วิทยาลัยที่ร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัดออกไปประชาสัมพันธ์ที่โรงเรียนมัธยมและมี ๒ วิทยาลัยที่มีการประชาสัมพันธ์หลักสูตรโดยการจัดประชุมร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบล มี ๑ วิทยาลัยที่มีปัญหาเกี่ยวกับการประชาสัมพันธ์หลักสูตร คือ อาจารย์มีภาระงานอื่นมากไม่สามารถออกไปประชาสัมพันธ์ได้ด้วยตนเอง ทุกวิทยาลัยมีการเตรียมความพร้อมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง โดยทุกวิทยาลัยจะมีเตรียมชุมชนที่เป็นแหล่งฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาโดยการประชุมร่วมกับฝ่ายการพยาบาลและหัวหน้าหอผู้ป่วย และประชุมร่วมกับสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอและหัวหน้าสถานีอนามัย มี ๑ วิทยาลัยที่มีปัญหาในการเตรียมชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคืองบประมาณไม่เพียงพอ

## อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาการเตรียมความพร้อมในการจัดหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์แบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ของวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ผู้วิจัยได้แบ่งประเด็นสำหรับการอภิปรายออกเป็น ๓ ประเด็น ดังต่อไปนี้

### ๑. การกำหนดนโยบาย

จากผลการวิจัยพบว่า วิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ส่วนใหญ่มีการกำหนดนโยบายเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชน เป็นฐาน อย่างเป็นลายลักษณ์อักษร ส่วนแนวทางในการนำนโยบายสู่การปฏิบัติ นั้นมีความหลากหลายแตกต่างกันไป คือ บางวิทยาลัยมีการจัดประชุมร่วมกันระหว่างกรรมการวิชาการและกรรมการหลักสูตร บางวิทยาลัยใช้วิธีการให้อาจารย์ทุกคนร่วมจัดทำแผนการศึกษา บางวิทยาลัยจัดประชุมอาจารย์ทั้งวิทยาลัยเพื่อชี้แจงนโยบาย สำหรับการเตรียมความพร้อมด้านการกำหนดนโยบายนี้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของคณะทำงานจัดระบบบริหารจัดการอุดมศึกษา ที่ว่าให้สถาบันอุดมศึกษาแต่ละแห่งกำหนดนโยบายของสถาบันอุดมศึกษาที่ชัดเจน

ในสาขาวิชาที่สถาบันอุดมศึกษามีความสนใจหรือมีความเชี่ยวชาญและมีศักยภาพเพื่อพัฒนาไปสู่ความเป็นเลิศทางวิชาการ โดยจัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร รวมทั้งสร้างความเข้าใจกับบุคลากรให้มากเพียงพอที่บุคลากรจะเข้าใจทิศทางและร่วมนำพาสถาบันอุดมศึกษาพัฒนาไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ (ทบวงมหาวิทยาลัย, ๒๕๔๓) และจากการสัมมนาพยาบาลศาสตร์ศึกษาแห่งชาติ ครั้งที่ ๓ เรื่อง การจัดหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตเพื่อตอบสนองการปฏิรูประบบบริการสุขภาพไทย วันที่ ๒๓ - ๒๕ กรกฎาคม ๒๕๔๔ ณ โรงแรมดิเอ็มเมอรัลด์ กรุงเทพมหานคร ซึ่งได้จัดขึ้นโดย คณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล ที่ประชุมคณบดีและหัวหน้าสถาบันการศึกษาสาขาพยาบาลศาสตร์ของรัฐในสังกัดทบวงมหาวิทยาลัยและสภาการพยาบาล ได้สรุปมติและข้อเสนอแนะต่อการจัดหลักสูตรพยาบาล คือ ให้สถาบันการศึกษาสาขาพยาบาลศาสตร์ดำเนินการในการกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามมติจากการสัมมนาโดยเร็ว นอกจากนี้ Pamala D.Laren (2000) คณบดีคณะพยาบาลศาสตร์ มหาวิทยาลัยคาโรไลน่า ยังได้กล่าวถึงการจัดหลักสูตรพยาบาลศาสตร์โดยใช้ชุมชนเป็นฐานว่า เป็นการจัดหลักสูตรแบบใหม่ที่มีความยุ่งยาก ซึ่งปัญหาและอุปสรรคที่เกิดขึ้นอาจทำให้การจัดหลักสูตรไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ดังนั้นควรมีการเตรียมความพร้อมโดยการจัดประชุมอาจารย์ภายในคณะเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับแนวคิดการจัดหลักสูตรโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

## ๒. ด้านการจัดทำหลักสูตร

จากการวิจัย ผู้วิจัยพบว่าทุกวิทยาลัยมีการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อรับผิดชอบในการจัดทำหลักสูตร แต่มีบางวิทยาลัยที่ประสบปัญหา คือ จำนวนอาจารย์ไม่เพียงพอ อาจารย์ไม่มีคุณสมบัติตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้ และอาจารย์ไม่มีประสบการณ์การจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งจะเห็นได้จากการสัมภาษณ์ที่ว่า ผู้ให้การสัมภาษณ์ส่วนใหญ่ซึ่งดำรงตำแหน่งรองผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ หัวหน้างานพัฒนาหลักสูตรและหัวหน้าภาควิชาส่วนใหญ่ไม่เคยเข้าร่วมประชุม อบรม สัมมนาหรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน สำหรับประเด็นนี้ผู้วิจัยมีความเห็นว่า เป็นปัญหาซึ่งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นสถาบันพระบรมราชชนก ที่มีหน้าที่ดูแลวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดกระทรวงสาธารณสุขหรือวิทยาลัยพยาบาลเองจะต้องหาทางแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องจากว่า คนเป็นปัจจัยสำคัญสูงสุดในการทำงานให้บรรลุวัตถุประสงค์ (อำพล จินดาวัฒน์, ๒๕๔๑) ดังนั้น ถ้าอาจารย์ที่รับผิดชอบในการจัดทำหลักสูตรไม่มีคุณสมบัติเพียงพอย่อมจะส่งผลในการจัดหลักสูตรไม่มีประสิทธิภาพได้ ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดของประนอม รอดคำดี (๒๕๔๑) ที่ว่าอาจารย์พยาบาลเป็นบุคคลสำคัญที่จะนำหลักสูตรไปใช้จัดการเรียนการสอนให้ได้ผลดีตามวัตถุประสงค์และปรัชญาของหลักสูตร คุ่มค่ากับงบประมาณที่นำมาใช้จากภาษีอากรของประชาชน อาจารย์พยาบาลที่จะสอนนักศึกษาพยาบาลได้ดีจะต้องเป็นผู้ที่มีความรู้กว้างขวางลึกซึ้ง ทั้งในสาขาวิชาการพยาบาลและความรู้ด้านอื่น ๆ สามารถถ่ายทอดสู่นักศึกษาได้เป็นอย่างดี อาจารย์ที่มีคุณลักษณะพร้อมทั้งด้านวิชาการและความเป็นครูนี้จึงต้อง

เป็นผู้ใฝ่พัฒนาตนเองอยู่เสมอ ปัจจุบันพบว่าอาจารย์พยาบาลต้องรับภาระงานหนักมาก เพราะมีจำนวนไม่เพียงพอไม่ได้สัดส่วนกับจำนวนนักศึกษา ซึ่งเป็นปัญหาสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอน นอกจากนี้การที่อาจารย์พยาบาลต้องทุ่มเทเวลาในการสอนและการนิเทศแก่นักศึกษาทำให้ไม่มีเวลาเพียงพอในการค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมหรือทำวิจัย ผู้บริหารจึงจำเป็นต้องวางแผนการพัฒนาอาจารย์พยาบาลอย่างมีระบบระเบียบ โดยจะต้องจัดสรรทรัพยากรให้อาจารย์ได้มีโอกาสเข้าอบรมประชุมวิชาการหรือศึกษาต่อเพื่อพัฒนาความรู้ความสามารถให้เพียงพอต่อการสอน การนิเทศนักศึกษา ทั้งนี้จากการประชุมระดมสมองเรื่อง การพัฒนากำลังคนกับการปฏิรูประบบสุขภาพ ที่จัดขึ้นโดยส่วนพัฒนาบุคลากร สถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ในระหว่างเดือนมิถุนายน ถึงเดือน กันยายน ๒๕๔๔ ได้มีข้อเสนอแนะการจัดการระบบกำลังคน คือ สนับสนุนให้หน่วยงานต่างมีบทบาทและความรับผิดชอบในการจัดการกำลังคนของตนเองโดยอิสระ แต่ต้องเป็นระบบที่ส่งเสริมศักยภาพของบุคลากรทุกคนอย่างเต็มที่ สร้างความเสมอภาค เป็นธรรมและเกิดประสิทธิภาพการทำงาน ได้แก่ การกำหนดกรอบอัตรากำลัง การกำหนดและพัฒนามาตรฐานบุคลากร การมอบหมายงาน การเตรียมคนเข้าสู่ตำแหน่ง และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (สถาบันพระบรมราชชนกและภาคีพัฒนากำลังคน, มปป.)

ในด้านการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการจัดหลักสูตร ผู้วิจัยพบว่า วิทยาลัยส่วนใหญ่มีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการจัดทำหลักสูตร โดยทำการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับนโยบายสุขภาพ นโยบายปฏิรูประบบสุขภาพ นโยบายการส่งเสริมสุขภาพ นโยบาย ๓๐ บาท รักษาทุกโรค มีบางวิทยาลัยเท่านั้นที่ทำการศึกษาข้อมูลพื้นฐาน เกี่ยวกับ ปัญหาสุขภาพของคนในชุมชน ผลการประเมินผลหลักสูตร ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ศักยภาพของวิทยาลัย ความพร้อมของอาจารย์ ข้อมูลด้านสื่อการเรียนและลักษณะของหลักสูตร ข้อค้นพบดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยมีความเห็นว่า การเตรียมความพร้อมด้านการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของวิทยาลัยพยาบาลส่วนใหญ่ ไม่สอดคล้องกับแนวคิดการจัดหลักสูตรโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งองค์การอนามัยโลก (WHO อ้างถึงในกุลยา ดันติผลาชีวะ, ๒๕๓๑) เคยกล่าวไว้ว่าการจัดการศึกษาที่ใช้ชุมชนเป็นฐานหมายถึงการจัดการศึกษาที่มุ่งถึงความเข้าใจ ความต้องการของชุมชน โดยผู้เรียน ครู และกิจกรรมการเรียนจะเกิดขึ้นในชุมชนนักศึกษาจะเรียนรู้ทุกอย่างโดยตรงจากชุมชน ซึ่งอาจจะเป็นชุมชนเมืองหรือชุมชนชนบทก็ได้ นอกจากนี้ สัจด์ อุทรานันท์ (๒๕๓๒) ยังได้กล่าวว่า ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตรประกอบไปด้วย ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาของชุมชนและข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของผู้เรียน ส่วนใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (๒๕๓๙) กล่าวว่า ข้อมูลพื้นฐานที่สำคัญในการพัฒนาหลักสูตร คือ ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนหรือชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ ข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียน เช่น จำนวนครูในโรงเรียนงบประมาณ จำนวนอุปกรณ์และสื่อต่างๆ จำนวนอาคารสถานที่และห้องเรียน ความต้องการของครู ปัญหาที่เกิดจากการใช้หลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน การสนับสนุนหรือความร่วมมือของชุมชนที่มีต่อโรงเรียน ฯลฯ นอกจากนี้ อำพล จินดาวัฒน์ (๒๕๓๙) ยังได้กล่าวว่า วิทยาลัยที่เรียกตัวเองว่าเป็นสถาบันอุดมศึกษาต้องมีการสร้างองค์ความรู้ พัฒนาวิชาการอย่าง

ต่อเนื่อง มีคุณภาพและเปิดกว้างมีใช้อยู่กับวิชาการหรือองค์ความรู้เดิมๆ เท่านั้น นั่นหมายความว่าวิทยาลัยที่เป็นสถาบันอุดมศึกษาต้องมีการพัฒนาวิชาการและวิชาการในที่นี้ ไม่ได้หมายถึงวิชาการทางแบบตะวันตกเท่านั้นแต่ควรจะเป็นวิชาการที่มีความเชื่อมโยงกับวิชาการหรือภูมิปัญญาพื้นฐานหรือภูมิปัญญาตะวันออก ซึ่งมีข้อดีข้อเด่นในบางสิ่งบางอย่างในตัวของมันเอง วิทยาลัยในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก อยู่ใกล้ชิดกับระบบสาธารณสุข อยู่ใกล้ชิดกับชุมชน ดังนั้นควรจะได้ใช้จุดเด่นจุดนี้ในการสร้างเสริมความรู้ และพัฒนาวิชาการให้เหมาะสมกว่าที่เป็นอยู่ นอกจากนี้สำหรับ สาลีกุล (๒๕๔๐) ยังได้กล่าวถึงความจำเป็นของครูพยาบาลในการเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนไว้ว่าการที่ครูต้องทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้และประสบการณ์ให้แก่ นักศึกษา ถ้าใช้ความรู้ที่ได้จากการศึกษาจากสถาบันการศึกษาทั้งในประเทศหรือต่างประเทศ เพียงอย่างเดียวคงไม่เพียงพอแต่น่าจะจะได้ศึกษาชุมชนจริงๆ เพื่อนำข้อมูลจริงมาประยุกต์ในการเรียนการสอนให้เกิดประโยชน์สูงสุด และไม่จำเป็นจะต้องเป็นครูที่สอนด้านชุมชนเท่านั้น ครูทุกคนในวิทยาลัยต่าง ๆ ควรจะได้มีโอกาสเรียนรู้ชุมชนด้วยและเมื่อท่านได้มีโอกาสไปเรียนรู้ชีวิตชาวชนบทหรือแม้แต่ประชาชนที่อยู่ในชุมชนเมือง ท่านจะได้คำตอบว่า ครูพยาบาลจำเป็นต้องเรียนรู้วิถีชีวิตของคนในชุมชนหรือไม่ ทำอย่างไรให้นักศึกษาพยาบาลที่มาจากชุมชนต่าง ๆ เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้วเป็นพยาบาลที่สามารถปฏิบัติงานในชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า ถ้าจะให้การจัดหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์แบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทางวิทยาลัยพยาบาลควรให้ความสนใจและให้ความสำคัญกับการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน โดยเฉพาะกับชุมชนที่วิทยาลัยใช้เป็นฐานในการเรียนรู้ของนักศึกษา

สำหรับการใช้ข้อมูลพื้นฐานในการบ่งชี้ทิศทางการจัดหลักสูตร ผู้วิจัยพบว่าวิทยาลัยพยาบาลส่วนใหญ่ใช้นโยบายสุขภาพเป็นข้อมูลพื้นฐานในการบ่งชี้ทิศทางการจัดหลักสูตร สอดคล้องกับการศึกษาของไพลิน นุกุลกิจ (๒๕๒๘) ซึ่งได้ทำการวิเคราะห์พัฒนาการการศึกษาพยาบาลในประเทศไทยโดยทำการศึกษาเรื่องพัฒนาการของการศึกษาพยาบาลในประเทศไทยจากเอกสารชั้นต้น (Primary Sources) ได้แก่ ร่างตราสาร พระราชดำรัส พระราชบัญญัติ จดหมายเหตุด คำสั่ง กฎระเบียบ หนังสือโต้ตอบของทางราชการ ประกาศต่างๆ ของทางราชการ รายงานการประชุม บันทึกของชาวต่างประเทศที่เดินทางเข้ามาประเทศไทย บันทึกของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษาพยาบาล เอกสารชั้นสอง (Secondary Sources) ได้แก่ บทความ หนังสือเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ ประวัติบุคคล วารสารภาษาไทยและต่างประเทศและวิทยานิพนธ์ นอกจากนี้ยังได้ทำการสัมภาษณ์ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับวิชาชีพพยาบาลเพื่อให้ได้ข้อมูลสนับสนุนเพิ่มเติมในกรณีที่มีข้อขัดแย้งจากการค้นคว้าจากเอกสาร ผลการวิจัยพบว่า การจัดการศึกษาพยาบาลนั้นมีการพัฒนามาโดยตลอดและการพัฒนานั้นมุ่งให้สอดคล้องกับความต้องการด้านสุขภาพของประชาชนมากขึ้น ดังนั้นการจัดการศึกษาในอนาคตโดยเฉพาะอย่างยิ่งหลักสูตรและการสอนควรจะต้องยึดนโยบายด้านสุขภาพของประเทศเป็นสำคัญ

สำหรับวิธีที่ใช้ในการศึกษาข้อมูลพื้นฐานวิทยาลัยส่วนใหญ่ใช้วิธีการศึกษาจากเอกสาร รายงานการประชุมและงานวิจัย ซึ่งเป็นการศึกษาโดยอ้อมตามแนวคิดของ สังกัด อุทรานันท์ (๒๕๒๗) ที่ได้กล่าวถึงวิธีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการพัฒนาหลักสูตรว่าสามารถกระทำได้ทั้งการศึกษาโดยตรงและโดยอ้อม คือ การศึกษาโดยตรงเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลโดยตรง ซึ่งอาจจะกระทำได้โดย การสอบถาม โดยใช้แบบสอบถามในลักษณะของการวิจัยเชิงสำรวจ การสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้อง การสังเกตในลักษณะของการวิจัยเชิงมนุษยวิทยา การระดมความคิดเห็นจากบุคคลที่เกี่ยวข้อง และการศึกษาโดยอ้อมสามารถทำได้โดยการศึกษาค้นคว้าจากเอกสาร การรับฟังความคิดเห็นจากแหล่งต่างๆ และการวิเคราะห์ตัวชี้นำ (Indicators) ที่สำคัญ

### ๓. ด้านการนำหลักสูตรไปใช้

#### ๓.๑ การบริหารหลักสูตร

การนำหลักสูตรไปใช้เป็นขั้นตอนของการนำหลักสูตรไปปฏิบัติหรือไปสู่การเรียน การสอนในโรงเรียน (สังัด อุทรานันท์, ๒๕๒๗) ซึ่งเป็นขั้นตอนที่มีความสำคัญมาก เพราะถ้าไม่มีการนำหลักสูตรที่สร้างขึ้นไปใช้ในการปฏิบัติจริงในโรงเรียนเพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุตามจุดมุ่งหมายแล้ว หลักสูตรก็ไม่มี ความหมาย หรือหากหลักสูตรที่สร้างขึ้นจะดีเลิศเพียงใดและเหมาะสมเพียงใด แต่ถ้าหากการนำหลักสูตรไปใช้ยังไม่มีประสิทธิภาพที่ดีก็ยากที่หลักสูตรนั้นๆ จะบรรลุเจตนารมณ์ที่กำหนดไว้เช่นกัน (ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, ๒๕๓๙) จากการศึกษาพบว่าวิทยาลัยส่วนใหญ่มีการวางแผนการเตรียมบุคลากร ส่วนวิธีที่ใช้ในการเตรียมบุคลากรมากที่สุด คือ การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการภายในวิทยาลัย ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ วิชัย ประสิทธิ์วิฑูเวชช์ (๒๕๔๒) ที่ได้กล่าวว่า การนำหลักสูตรไปใช้จะมีประสิทธิภาพเพียงใดนั้น ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การเตรียมครูผู้สอนโดยการอบรมเกี่ยวกับหลักสูตร เอกสารประกอบหลักสูตร การประชุมเชิงปฏิบัติการ การวิเคราะห์หลักสูตรและการปฏิบัติการและการวางแผนการสอน นอกจากนี้สายหยุด ศิริภาภรณ์ (๒๕๓๐) ยังได้กล่าวถึงการพัฒนาบุคลากรทางการพยาบาลไว้ว่า เป็นการจัดการเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงานของบุคลากรทางการพยาบาล โดยการฝึกอบรมและการประชุมสัมมนา การฝึกอบรมโดยทั่วไปจะจัดขึ้นเพื่อเตรียมความพร้อมของบุคลากรก่อนมอบหมายงาน ซึ่งต้องการความรู้ความสามารถเฉพาะทาง เช่น การบริหาร การดูแลผู้ป่วยวิกฤติ ฯลฯ หรือระหว่างปฏิบัติงานเพื่อให้มีความรู้ความสามารถให้ทันต่อวิทยาการที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา สำหรับการประชุมและสัมมนาเป็นการจัดการเพื่อนำเสนอความรู้ใหม่ หรือการระดมความคิดเห็นในการทำงาน หรือการปรับเปลี่ยนแนวทางการทำงาน เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการของพยาบาลประจำการ เพื่อหาวิธีการควบคุมการติดเชื้อในโรงพยาบาล การประชุมนักการศึกษาเพื่อพัฒนาหลักสูตรและวิธีการสอน เป็นต้น



ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (๒๕๓๙) ได้แบ่งงานที่เกี่ยวข้องกับการใช้หลักสูตรออกเป็น ๒ งาน คือ งานบริหารหลักสูตรและงานสอนโดยงานบริหารหลักสูตรมีกิจกรรมที่สำคัญ คือ การศึกษาวิเคราะห์และทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตรต่างๆ การเตรียมบุคลากรในโรงเรียน การจัดครูเข้าสอน การจัดตารางสอน การจัดแผนการเรียน การจัดการวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียน การจัดสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ แก่ผู้ใช้หลักสูตร เช่น อาคาร สถานที่ งบประมาณ การบริการห้องสมุด เป็นต้น การนิเทศติดตามและการประเมินผล การใช้หลักสูตร การประชาสัมพันธ์หลักสูตรแก่ผู้ปกครองและชุมชน ซึ่งจากการวิจัยพบว่าทุกวิทยาลัยมีการเตรียมความพร้อมด้านสิ่งอำนวยความสะดวก ทั้งที่ภายในวิทยาลัยและภายนอกวิทยาลัยในส่วนที่เป็นแหล่งฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษา คือ ห้องประชุมกลุ่มย่อย ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ ส่วนการเตรียมวัสดุหลักสูตรและสื่อการเรียน ทุกวิทยาลัยมีการเตรียมหนังสือวารสารวิชาการ บทเรียนคอมพิวเตอร์ช่วยสอน(CAI) และเว็บไซต์ที่เกี่ยวข้องไว้ให้นักศึกษาได้ทำการค้นคว้าเพิ่มเติม สอดคล้องกับแนวคิดของจินตนา ยูนิพันธ์ (๒๕๓๐) ที่กล่าวว่า การบริหารหลักสูตรในด้านอาคารสถานที่นี้ คือ การจัดหา สถานที่สำหรับการเรียนการสอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ ดังนั้นจึงรวมถึงห้องเรียน ซึ่งประกอบด้วยห้องบรรยาย ห้องเรียนเป็นกลุ่ม ห้องปฏิบัติการพยาบาล ห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ ห้องโสตทัศนศึกษาหรือห้องสำหรับการศึกษาดด้วยตนเอง นอกจากนี้ยังกล่าวอีกว่า การจัดการเรียนการสอนในหมวดวิชาชีพ การพยาบาล เกี่ยวเนื่องกับความพร้อมด้านวัสดุอุปกรณ์การศึกษาและอาคารสถานที่ ที่เกี่ยวกับการศึกษาภาคปฏิบัติทั้งในสถานพยาบาลและในชุมชน การบริหารหลักสูตรจะเกี่ยวกับการวางแผน ประสานงาน การใช้หน่วยงานสำหรับการเรียนการสอน การจัดคณาจารย์เพื่อทำการนิเทศ นอกจากนี้ยังได้กล่าวอีกว่าอุปกรณ์การศึกษาที่สำคัญมากสำหรับการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา คือ หนังสือ ตำราและวารสารที่มีอยู่ในห้องสมุด หนังสือ ตำรา วารสารเหล่านี้เป็นเครื่องมือสำคัญในการค้นคว้า ทั้งของนิสิตนักศึกษา และคณาจารย์จึงต้องมีทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ ให้เพียงพอและเหมาะสมกับรายวิชาที่เปิดสอน นอกจากนี้บรรยากาศในห้องสมุดจะต้องเหมาะสม ทั้งยังต้องมีจำนวนที่นั่งให้เพียงพอกับจำนวนนักศึกษาและคณาจารย์ด้วย แรมเลอร์ (Ramler, 1991) ได้ให้แนวคิดการจัดการศึกษาในศตวรรษที่ ๒๑ เพื่อความเป็นสากลไว้ว่า ในสังคมโลกที่ไร้พรมแดน ประชาคมโลกในศตวรรษที่ ๒๑ จะต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์เรียนรู้ให้เข้าใจถึงวัฒนธรรมของสังคมภายในและภายนอกประเทศ มีความสามารถในการติดต่อสื่อสารกับสังคมโดยใช้สื่อภาษาและสื่อเทคโนโลยีสารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ บุญใจ ศรีสถิตยัณรากร (๒๕๔๑) ได้กล่าวถึงแนวโน้มหลักสูตรสาขาพยาบาลศาสตร์ในทศวรรษหน้าว่า การจัดการเรียนการสอนจะมีการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่มาใช้ในการจัดการเรียนการสอนเพิ่มมากขึ้น การจัดตั้งระบบ เครือข่ายเชื่อมโยงการเรียนรู้ การนำระบบโทรคมนาคมสื่อสารผ่านดาวเทียมมาใช้ประโยชน์ด้านการสืบค้นข้อมูล การใช้สื่อประสม (Multimedia) เพื่อการเรียนรู้ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังสอดคล้องกับผลการวิจัยเอกสาร เรื่องหลักเกณฑ์และรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรที่พึงประสงค์ในระดับปริญญาตรี ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยเอกสารเกี่ยวกับการปฏิรูปการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา ทบวงมหาวิทยาลัย ซึ่งได้กล่าวถึงบทบาทของ

สถาบันในการจัดการเรียนการสอนอุดมศึกษาตามแนวปฏิรูปการศึกษาว่า สถาบันอุดมศึกษาในยุคแห่งการปฏิรูป ควรให้การสนับสนุนทั้งผู้สอนและผู้เรียนได้เกิดการพัฒนาย่างสูงสุด ไม่ว่าจะเป็นการส่งเสริมด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ โดยมีนโยบายที่ชัดเจนและสอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ที่จะพัฒนาสถาบันอุดมศึกษาให้เป็นสถาบันแห่งการพัฒนาปัญญา อีกทั้งส่งเสริมให้มีการแลกเปลี่ยนความรู้ ประสบการณ์ของผู้สอนกับผู้เรียน กับต่างสถาบันหรือองค์กรต่าง ๆ รวมทั้งให้ความร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาการศึกษา

ด้านการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรผู้วิจัยพบว่าวิทยาลัยพยาบาลส่วนใหญ่มีการวางแผนการนิเทศการใช้หลักสูตรและมีบางวิทยาลัยที่ประสบปัญหาด้านการวางแผนการนิเทศคืออาจารย์มีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการนิเทศ อาจารย์มีจำนวนไม่เพียงพอต่อการนิเทศและอาจารย์ผู้รับผิดชอบการนิเทศมีภาระงานมากทำให้ไม่สามารถทำการนิเทศได้อย่างทั่วถึง ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (๒๕๓๙) ที่ว่า ปัญหาของการนำหลักสูตรไปใช้ส่วนหนึ่งมีปัญหามาจากผู้บริหารไม่มีความรู้ ความสามารถในการนิเทศและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรแก่ครูและ/หรือ นิเทศน้อย ไม่ทั่วถึงและไม่ต่อเนื่อง

### ๓.๒ ด้านการประเมินผลหลักสูตร

การประเมินหลักสูตรคือ กระบวนการหาข้อมูล เก็บข้อมูลเพื่อนำมาใช้เป็นประโยชน์ในการตัดสินใจทางเลือกที่ดีกว่าเดิม (Stufflebeam et al., ๑๙๗๑: ๑๒๘) โดยมีจุดมุ่งหมายคือ (๑) เพื่อตัดสินคุณค่าหรือคุณภาพของหลักสูตรที่ได้รับการออกแบบหรือพัฒนาขึ้นโดยพิจารณาว่าหลักสูตรสามารถทำให้หลักการและจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้บรรลุผลสำเร็จได้หรือไม่ (๒) เพื่อค้นหาข้อบกพร่องของหลักสูตรทั้งในด้านตัวเอกสารหลักสูตรที่กำหนดหลักการ จุดมุ่งหมายและโครงสร้างของเนื้อหาสาระตลอดจนส่วนที่เป็นกระบวนการของการนำหลักสูตรไปใช้ซึ่งครอบคลุมการบริหารและบริการหลักสูตร การจัดการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลฯ (๓) เพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียนซึ่งหมายถึงผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตรที่เกิดขึ้นกับนักเรียนว่าเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรหรือไม่ มากน้อยเพียงใด (นิศารัตน์ ศิลปเดช ๒๕๓๗: ๘๒) จากการศึกษาพบว่าทุกวิทยาลัยได้กำหนดให้มีผู้รับผิดชอบด้านการประเมินผลหลักสูตร ส่วนใหญ่มีการวางแผนการประเมินผลหลักสูตรและประเมินหลักสูตรทั้งระบบ รองลงมาประเมินการใช้หลักสูตรและประเมินผลสัมฤทธิ์ของหลักสูตร ส่วนการประเมินเอกสารหลักสูตรมีน้อยที่สุด สอดคล้องกับแนวคิดของใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (๒๕๓๙: ๑๙๕-๑๙๖) ที่ได้สรุปสิ่งที่ต้องประเมิน คือ การประเมินเอกสารหลักสูตร การประเมินการใช้หลักสูตร การประเมินสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตรและการประเมินระบบหลักสูตร นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับแนวคิดของเพิ่มเกียรติ ขมวัฒนา (เอกสารประกอบการสอน, มปป.) ที่ได้กล่าวถึงบทบาทของผู้บริหารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตรไว้ว่าผู้บริหารเป็นผู้ที่มีความสำคัญและมีบทบาทเกี่ยวข้องกับการประเมินหลักสูตรเป็นอย่างมาก บทบาทที่ผู้บริหารพึงปฏิบัติได้แก่ (๑) มีแนวคิดและความรู้ความเข้าใจ ตระหนักในความสำคัญและคุณค่าของการประเมิน (๒) กำหนดนโยบาย แผนงานที่ชัดเจนต่อเนื่องแน่นอนเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรในระดับ

โรงเรียน (๓) มีความคิดริเริ่ม กระตุ้นและสนับสนุนให้ครูหรือบุคคลที่เกี่ยวข้องเห็นความสำคัญและดำเนินการ (๔) ร่วมเป็นคณะทำงานหรือร่วมวางแผนและดำเนินการประเมินหลักสูตรกับครูผู้สอนหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้อง (๕) ให้คำปรึกษา ความเห็นหรือคำแนะนำเกี่ยวกับการประเมินหลักสูตร หากไม่สะดวกก็ควรสรรหาบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ ความเชี่ยวชาญ มาให้คำปรึกษา คำแนะนำ (๖) ให้การสนับสนุนและอำนวยความสะดวก เนื่องจากการประเมินเป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยงบประมาณ ความร่วมมือจากบุคคลที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย (๗) นิเทศและติดตามผลการดำเนินการเป็นระยะๆ และให้ความช่วยเหลือ ระวัง ตลอดจนช่วยให้ข้อเสนอแนะหรือแก้ไขปัญหา (๘) เมื่อดำเนินการประเมินเสร็จแล้ว สิ่งที่สำคัญมากก็คือนำผลการประเมินมาใช้เป็นข้อมูลในการตัดสินใจหรือปรับปรุงหลักสูตรให้มีคุณภาพดียิ่งขึ้น และ(๙) ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรในโรงเรียนได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมในด้านการพัฒนาหลักสูตร

สำหรับปัญหาการเตรียมความพร้อมด้านการประเมินผลหลักสูตร พบว่ามีบางวิทยาลัยประสบปัญหาการเตรียมความพร้อมด้านการประเมินผลหลักสูตร คือ อาจารย์ที่รับผิดชอบขาดความรู้ ความเข้าใจในการประเมินผลหลักสูตร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด ของเพิ่มเกียรติ ขมวัฒนา (เอกสารประกอบการสอน, มปป.) ที่กล่าวว่าปัญหาของการประเมินหลักสูตรส่วนหนึ่งมีสาเหตุมาจาก ครูหรือบุคลากรที่เกี่ยวข้องไม่มีความรู้ความเข้าใจในการประเมินหลักสูตร ขาดงบประมาณหรือไม่ได้เตรียมงบประมาณเพื่อใช้ในการประเมินหลักสูตร ขาดแคลนนักวิชาการซึ่งมีความรู้ ความสามารถในการประเมินหลักสูตรซึ่งผู้บริหารสามารถเชิญมาเป็นวิทยากรและถ่ายทอดความรู้ให้กับบุคลากรที่เกี่ยวข้องภายในโรงเรียนได้

### ๓.๓ ด้านการเตรียมชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

จากการวิจัยพบว่าวิทยาลัยพยาบาลส่วนใหญ่มีการวางแผนการประชาสัมพันธ์หลักสูตร ทุกวิทยาลัยมีการเตรียมความพร้อมของชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นชุมชนที่ทางวิทยาลัยใช้เป็นแหล่งฝึกภาคปฏิบัติของนักศึกษาโดยการประชุมร่วมกับฝ่ายการพยาบาล หัวหน้าหอผู้ป่วย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด สำนักงานสาธารณสุขอำเภอและหัวหน้าสถานีอนามัยที่เป็นแหล่งฝึกของนักศึกษา มีบางวิทยาลัยที่เตรียมหมู่บ้านโดยการประชุมคณะกรรมการหมู่บ้าน ประชุมร่วมกับองค์การบริหารส่วนตำบลหรือศูนย์สาธารณสุขชุมชน สำหรับการเตรียมความพร้อมด้านชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องผู้วิจัยมีความเห็นว่า วิทยาลัยพยาบาลส่วนใหญ่ยังใช้โรงพยาบาลเป็นฐานในการเรียนรู้ของนักศึกษา ซึ่งเป็นไปตามลักษณะของวิชาชีพการพยาบาล ดังที่จินดนา ยูนิพันธ์ (๒๕๓๐) ได้กล่าวไว้ว่าสิ่งสำคัญในการจัดการศึกษาพยาบาลที่ขาดเสียมิได้ คือ สถานที่สำหรับฝึกปฏิบัติ ผู้บริหารหลักสูตรต้องวางแผนเกี่ยวกับสถานที่สำหรับการศึกษภาคปฏิบัติ ซึ่งต้องมีทั้งในสถานพยาบาลและในชุมชน แต่จากนโยบายการสาธารณสุขขององค์การอนามัยโลก (WHO, 1985:11) ในการกำหนดสุขภาพดีของประชาชนเป็นแกนสำคัญ ที่ได้เสนอแนวทางการปฏิบัติการพยาบาลในหลักสูตรที่เน้นชุมชนไว้ว่า แหล่งประสบการณ์การเรียนรู้ของนักศึกษาคือ ชุมชน บ้าน โรงเรียน โรงงาน โรงพยาบาล และสถาบันอื่น และสายหยุด ศิริภาภรณ์ (๒๕๔๐) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาพยาบาลเป็น

การจัดการศึกษาเพื่อผลิตทรัพยากรบุคคลสาขาพยาบาลซึ่งเป็นวิชาชีพที่ต้องปฏิบัติต่อมนุษย์ทั้งที่มีสุขภาพอนามัยดีและที่เจ็บป่วย บัณฑิตทางการพยาบาลต้องมีความรู้ทางวิชาการ ทักษะทางวิชาชีพและมีเจตคติที่ดีต่อการประกอบวิชาชีพการพยาบาลและมีความเข้าใจในความต้องการของมนุษย์อย่างแท้จริง ดังนั้นการจัดการศึกษาจึงต้องมีการเรียนทั้งภาคทฤษฎี ภาคทดลองและภาคปฏิบัติกับผู้ป่วย ครอบครัวและชุมชนจริงๆ นอกจากนี้ยังต้องมีการพัฒนาการสอน เพื่อให้ได้บัณฑิตที่มีสมรรถนะสอดคล้องกับความต้องการของสังคมในปัจจุบันที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว การจัดการศึกษาพยาบาลซึ่งมีการฝึกประสบการณ์ของการพยาบาลในสถานการณ์จริง ทำให้สถาบันการศึกษาหลายๆ แห่งต้องจัดบริการสาธารณสุขสาธิตขึ้นในสถาบันเพื่อเป็นแหล่งศึกษาของนักศึกษา เช่น การจัดตั้งสถานดูแลเด็กก่อนวัยเรียน เพื่อการศึกษาพัฒนาของเด็กวัยต่างๆและการกระตุ้นพัฒนาการเด็ก การจัดตั้งชมรมผู้สูงอายุ ชมรมสมุนไพร เพื่อเป็นแหล่งข้อมูลและศึกษาของนักศึกษาและเป็นสถานบริการแก่ชุมชนอีกด้วย ดังนั้นผู้วิจัยจึงมีความเห็นว่า นอกจากโรงพยาบาลและสถานอนามัยแล้ว วิทยาลัยพยาบาลทุกแห่งควรมีการเตรียมความพร้อมของชุมชนอื่นๆ ที่ใช้เป็นฐานในการเรียนรู้ของนักศึกษาทั้งทางภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ เช่น หมู่บ้านและประชาชนในชุมชนนั้นๆ หรือกลุ่มชมรมประชาคมต่างๆ ที่เกิดขึ้นภาคในจังหวัดที่วิทยาลัยตั้งอยู่

## ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

### ๑. ข้อเสนอแนะต่อสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

๑.๑ ควรจัดทำโครงการเพื่อสร้างทัศนคติที่ดี สร้างความรู้ ความเข้าใจ และฝึกทักษะ เกี่ยวกับการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือคณาจารย์วิทยาลัยพยาบาล ในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข ทุกระดับ

๑.๒ ควรจัดให้มีทีมนิเทศติดตามการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนกับวิทยาลัยพยาบาลทุกแห่ง รวมทั้งเป็นที่ปรึกษาและให้การช่วยเหลือวิทยาลัยพยาบาลที่ประสบปัญหา

๑.๓ ควรเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ร่วมกันในการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ของวิทยาลัยพยาบาล ในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข โดยจัดให้วิทยาลัยที่ประสบผลสำเร็จเป็นที่เลี้ยงให้กับวิทยาลัยที่ประสบปัญหา

๑.๔ ควรจัดให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันระหว่างวิทยาลัยพยาบาลในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข และ/หรือ กับคณะพยาบาลศาสตร์ที่สังกัดทบวง

มหาวิทยาลัยเกี่ยวกับการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ซึ่งอาจจะจัดทำในรูปแบบของการสัมมนา ประชุมวิชาการหรือเสนอผลการวิจัย

๒. ข้อเสนอแนะต่อวิทยาลัยพยาบาล สังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข

๒.๑ ควรจัดให้มีการประชุม อบรม สัมมนา หรือกิจกรรมอื่น ๆ ที่เกี่ยวกับการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน ให้กับคณาจารย์วิทยาลัยพยาบาลในทุกระดับ เพื่อให้อาจารย์ทุกคนมีทัศนคติที่ดี มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถจัดหลักสูตรได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒.๒ ควรมีการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชนและใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐาน

๒.๓ ควรมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อใช้ในการเตรียมความพร้อมในทุกด้าน

๒.๔ ควรมีการเตรียมความพร้อมของชุมชนที่ใช้เป็นฐานในการเรียนรู้ของนักศึกษา

๓. ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

๓.๑ ควรมีการศึกษาความพร้อมในการจัดหลักสูตรประกาศนียบัตรพยาบาลศาสตร์แบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานในวิทยาลัยทุกแห่ง

๓.๒ ควรมีการศึกษารูปแบบการจัดหลักสูตรแบบบูรณาการโดยใช้ชุมชนเป็นฐานของวิทยาลัยพยาบาล ในสังกัดสถาบันพระบรมราชชนก กระทรวงสาธารณสุข